

RPO-730826-VII/720.8.4/MK1

Raport
przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
we Wrocławiu

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w dniu 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 Nr 30, poz. 192) [dalej: OPCAT] oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 23 kwietnia 2013 r., do Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. Wojtki Bellona we Wrocławiu (dalej: Ośrodek, placówka, MOW), mieszczącego się przy ul. Borowskiej 101, udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP, Mechanizm): Przemysław Kazimirski i Michał Kleszcz (prawnicy), Karolina Goral i Małgorzata Molak (pedagodzy resocjalizacyjni). W wizytacji uczestniczyła również dr Natalia Kłaczyńska (prawnik), pracownik Biura Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu.

Pracownicy KMP sprawdzili na miejscu sposób traktowania przebywających w Ośrodku wychowanków, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z Beatą Mally - dyrektorem Ośrodka oraz personelem placówki;
- dokonano oglądu terenu MOW, w tym: pokoi mieszkalnych wychowanków, świetlic, szkoły, salek gimnastycznych, biblioteki, stołówki, boisk oraz terenu wokół placówki;
- przeprowadzono na osobności anonimowe rozmowy z wybranymi losowo wychowankami;
- przeanalizowano: akta osobowe wychowanków, indywidualne programy terapeutyczne, zeszyt skarg i wniosków, zeszyt wyjść wychowanków.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali dyrektorowi Ośrodka w trakcie podsumowania oraz wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano:

- „Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Zespole Placówek Oświatowych Nr 3 we Wrocławiu” wraz z załącznikiem nr 1 – „Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania;
- „Zasady pobytu w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym”;
- procedury postępowania w przypadkach: użycia przymusu bezpośredniego, podejrzenia nadużycia seksualnego, zastania wychowanków w sytuacji podejmowania czynności seksualnych, podejrzenia posiadania przez wychowanka narkotyków, spożycia alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych bądź przybycia do placówki pod ich wpływem, samookaleczenia wychowanka lub innych przejawów autoagresji czy prób samobójczych oraz procedury dotyczące: zasad odbierania dzieci i odwiedzin, zabezpieczania rzeczy należących do wychowanka, wyjść oraz udziału w wycieczkach i imprezach;
- wykazy obowiązków i praw wychowanka;
- wykaz przywilejów wychowanka;
- „Kalendarz imprez Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego we Wrocławiu na rok szkolny 2012/2013”;
- „Plan pracy MOW na rok 2012/2013”;

- „Analizę czynności wychowawczej w MOW w pierwszym semestrze w roku szkolnym 2012/2013”,
- „Plan wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli w latach 2011 – 2015”.

2. Ogólna charakterystyka placówki

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy we Wrocławiu jest publiczną koedukacyjną jednostką wychowawczo – resocjalizacyjną, przeznaczoną dla młodzieży w wieku od 13 do 18 roku życia. Do zadań Ośrodka należy w szczególności: eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego, przygotowanie wychowanków do prawidłowego uczestnictwa w życiu społecznym, samodzielności zawodowej oraz życia zgodnego z powszechnie obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Placówka jest jednostką nieferyjną, całoroczną, funkcjonującą całodobowo. Organem prowadzącym Ośrodek jest Prezydent Miasta Wrocławia. Nadzór pedagogiczny nad działalnością MOW sprawuje Kuratorium Oświaty we Wrocławiu.

Pojemność Ośrodka wynosi 96 miejsc. W dniu wizytacji w MOW znajdowało się 25 dziewcząt i 43 chłopców. Spośród 8 grup wychowawczych, grupy chłopców to grupy o numerach 1, 2, 3, 4, 5 (odpowiednio 10, 7, 8, 9, 9 wychowanków w poszczególnych grupach w dniu wizytacji). Dziewczeta wchodzi w skład grup o numerach 6, 7, 8 (odpowiednio 9, 7, 9 wychowanek w poszczególnych grupach w dniu wizytacji). Na niepowrotach i ucieczkach przebywało łącznie 10 wychowanków, dwóch było urlopowanych.

Dyrektor MOW poinformowała wizytujących, iż współpraca z domami dziecka, z których część wychowanków trafia do placówki, nie zawsze układa się dobrze. Podstawą tego twierdzenia są utrudnienia w egzekwowaniu od tych placówek dostarczania wychowankowi przyjętemu do MOW odzieży bądź kieszonkowego, a także wykreślanie wychowanka z ewidencji domów dziecka zaraz po umieszczeniu go w MOW. Jako placówki, z którymi współpraca układa się źle, dyrektor wskazała: Dom Dziecka w Sarnowie, Wielofunkcyjną Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą w Kątach Wrocławskich, Dom Dziecka w Pieszycach, Dom Dziecka „Catherina” w Miroszowie. Dyrektor wskazała także domy dziecka, których personel wykazuje

zainteresowanie wychowankami umieszczonymi w MOW oraz dba o ich właściwe wyposażenie (Dom Dziecka w Legnicy, Dom Dziecka nr 5 w Łodzi, Dom Dziecka w Wilkowie, Dom Dziecka w Liskowie, Dom Dziecka nr 2 w Gliwicach, Dom Dziecka w Górcu).

3. Personel

Placówka zatrudnia 26 wychowawców, 14 nauczycieli, 2 pedagogów, 1 psychologa, higienistkę szkolną, pracowników administracyjnych.

Opiekę w godzinach nocnych sprawuje 3 wychowawców. Dyrektor Ośrodka zwróciła uwagę wizytujących na fakt, iż ze względu na dużą liczbę wychowanków występowała do organu prowadzącego z wnioskiem o środki finansowe na utworzenie dodatkowego etatu opiekuna nocnego – środków tych nie otrzymała. Jak wynika ze „Sprawozdania z wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego nauczycieli na I semestr roku szkolnego 2012/2013”, personel placówki uczestniczy w licznych szkoleniach. Wymienić tu należy szkolenia dotyczące: postępowania ze sprawcą przemocy „Do przodu”, pracy z dzieckiem trudnym, biblioterapii, negocjacji w sytuacjach trudnych, przeciwdziałania przemocy w grupie, pracy z uczniem zdolnym, stresu w pracy nauczyciela. Pracownicy MOW uczęszczają również na studia podyplomowe z zakresu: technik relaksacyjnych, resocjalizacji, reżyserii teatru dzieci i młodzieży, techniki w szkole podstawowej i zajęć technicznych w gimnazjum.

Szkolenia z zakresu praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym przeprowadza wychowawca pełniący rolę Rzecznika Praw Dziecka Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego we Wrocławiu. W ocenie pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzanie tego typu szkoleń jest bardzo istotne, na co wskazuje również pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (dalej: Reguły ONZ, Rezolucja 45/113) stanowiący, że *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności umożliwia się systematyczne szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

Według informacji uzyskanej od dyrektora placówki, w okresie od 1 stycznia

2012 r. do dnia wizytacji miało miejsce jedno postępowanie dyscyplinarne przeciwko pracownikowi placówki (podejrzenie świadczenia pracy po spożyciu alkoholu – postępowanie prowadzone przez Rzecznika Dyscyplinarnego Kuratorium Oświaty do dnia wizytacji nie zakończyło się).

Dla pracowników Ośrodka zorganizowano superwizję, jednak zainteresowanie nią było niewielkie (skorzystało z niej tylko 5 osób). Dyrektor poinformowała przedstawicieli Mechanizmu, iż w roku szkolnym 2012/2013, środki finansowe określone w budżecie placówki na szkolenie personelu są znacznie mniejsze niż w roku ubiegłym, dlatego też obecnie superwizja nie jest organizowana.

4. Warunki bytowe

Ośrodek składa się z dwóch budynków połączonych łącznikiem. W pierwszym z nich znajduje się stołówka z kuchnią, sala konferencyjna oraz dwie salki gimnastyczne przeznaczone do lekcji wychowania fizycznego (stoły do tenisa stołowego oraz materace do ćwiczeń). W drugim budynku na parterze znajduje się biblioteka, sala informatyczna, sekretariat oraz biura pracowników administracyjnych. Pierwsze i drugie piętro stanowią pomieszczenia mieszkalne chłopców (piętro 1 zajmują grupy 1 i 2, piętro 2: grupy 3, 4 i 5), natomiast na 3 piętrze mieszkają dziewczęta (grupy 6, 7 i 8). Na ostatnim, 4 piętrze budynku, wyodrębniono pomieszczenia szkolne.

Nieletni zamieszkują w pokojach 3, 4 i 5 osobowych. Stan techniczny mebli stanowiących wyposażenie tych pomieszczeń nie wzbudził zastrzeżeń wizytujących. Pracownicy Mechanizmu bardzo pozytywnie ocenili fakt, iż nieletnim umożliwia się wprowadzanie elementów indywidualnego wystroju pokoi. Duże wrażenie wywarły zwłaszcza pokoje w całości urządzone tematycznie, zgodnie z zainteresowaniami wychowanków (piłka nożna, wędkarstwo, sztuki walki, kino). Według informacji udzielonej przez dyrektora, personel MOW wykazuje dużą inicjatywę w pozyskiwaniu elementów pomocnych wychowankom w opisanej adaptacji pokoi, takich jak: manekiny, siatki piłkarskie, graffiti, plakaty. Przedstawiciele KMP podkreślają zgodność warunków mieszkaniowych zapewnianym wychowankom ze standardami określonymi w Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (99)12], zawartymi w pkt. 29 (*Dobrze zaprojektowany ośrodek detencyjny dla nieletnich powinien*

zapewniać pozytywne i spersonalizowane warunki detencji młodych osób pozbawionych wolności. Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową, powinny być, oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych. Młodym ludziom powinno się pozwolić na przechowywanie rozsądnej ilości rzeczy osobistych, jeśli przeciwko temu nie przemawiają przeważające względy bezpieczeństwa).

W trakcie rozmów przeprowadzonych z wychowankami, nie odnotowano krytycznych uwag dotyczących jakości bądź ilości otrzymywanych przez nich posiłków. W pomieszczeniach przeznaczonych dla każdej z grup wychowawczych wyodrębniono miejsca, w których wychowankowie mogą przyrządzić sobie ciepłe posiłki.

Na terenie każdej z grup znajdują się łazienki oraz toalety. Zastrzeżenia wizytujących wzbudził stan techniczny tych pomieszczeń przeznaczonych dla grup 1, 4 i 7 (częściowo odpadająca ze ścian farba oraz zniszczony sufit). Przedstawiciele Mechanizmu zalecają przeprowadzenie remontu wymienionych pomieszczeń.

Dla każdej z grup wyodrębniono również świetlice, w których wychowankowie mogą spędzać wolny czas oglądając telewizję, grając w gry planszowe. Pracownicy KMP zwrócili uwagę na fakt, że na tablicach korkowych, umieszczanych w każdej z tych świetlic, wywieszane są dokumenty takie jak: recepty, wykaz telefonów do rodziców, pisma sądowe. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają zaprzestania praktyki polegającej na umieszczaniu wymienionych dokumentów i informacji w miejscach ogólnodostępnych ze względu na konieczność poszanowania prawa do prywatności wychowanków, a także konieczność ochrony zawartych w tych dokumentach danych osobowych. Podkreślenia wymaga również, iż w świetlicy grupy IV na tablicy wywieszono informacje dotyczące wymierzenia kar poszczególnym wychowankom, co może skutkować dodatkową stygmatyzacją osób ukaranych i w ocenie pracowników KMP jest niedopuszczalne.

Nieletni sami piorą swoją odzież przy pomocy pralek znajdujących się na terenie każdej z grup.

Pomieszczenia szkolne zajmują całe IV piętro internatu. W skład pomieszczeń dydaktycznych szkoły wchodzi sale: historyczna, matematyczna, polonistyczna, biologiczna, fizyczno – chemiczna, językowa, artystyczna. Stan techniczny sal oraz ich

wyposażenie zostały pozytywnie ocenione przez wizytujących.

5. Traktowanie

Podczas przeprowadzonych z nieletnimi rozmów, pracownicy KMP stwierdzili, że stosunek rozmówców do personelu placówki jest pozytywny. Każdy z wychowanków potrafił wskazać osobę, którą darzy szczególnym zaufaniem, do której mógłby się zwrócić w razie problemów. W trakcie rozmów wychowankowie podkreślali, że pobyt w MOW zmienia ich na lepsze.

Niepokój przedstawiciele Mechanizmu wzbudził fakt, iż jedna z rozmówczyń poinformowała o grupie najstarszych wychowanków, którzy „sprawdzają świeżaków i biją ich”. Informacja ta nie została potwierdzona w trakcie pozostałych rozmów. Mając na uwadze powyższe, pracownicy KMP wskazują dyrektorowi placówki na konieczność zbadania, czy na jej terenie nie dochodzi do opisanych wyżej sytuacji, oraz poinformowanie Rzecznika Praw Obywatelskich o poczynionych ustaleniach.

Według informacji uzyskanych od dyrektor placówki, zdarzeniami nadzwyczajnymi, do których dochodziło w okresie od 1 stycznia 2013 roku do dnia wizytacji, były ucieczki wychowanków oraz niepowroty. W roku 2012 miały miejsce 132 ucieczki (w tym dwie zbiorowe – 3 i 4 wychowanków) oraz 16 niepowrotów, natomiast w roku 2013 - 31 ucieczek (w tym 1 grupowa – trzech wychowanków) oraz 15 niepowrotów.

Dyrektor placówki poinformowała pracowników KMP, że w okresie od 1 stycznia 2013 r. do dnia wizytacji nie było przypadków zastosowania wobec wychowanka przymusu bezpośredniego. Ośrodek posiada procedurę stosowania wymienionych środków, której analiza nie wzbudziła zastrzeżeń wizytujących.

Dyrektor placówki poinformowała, że zdarzają się przypadki zajścia wychowanek w ciążę w trakcie pobytu w MOW. Dziewczęta te każdorazowo zostają objęte opieką psychologiczną. Do dnia wizytacji nie zdarzyło się, by wychowanka po urodzeniu dziecka wyraziła chęć powrotu do placówki. W tym miejscu należy również wspomnieć, że placówka prowadzi działania profilaktyczne adresowane do wszystkich dziewcząt, mające na celu przygotowanie ich do roli matki – jako przykład należy wymienić realizację programu „Gdy zostanę mamą”, w którym wzięło udział

18 wychowanek. Zdaniem przedstawicieli Mechanizmu, w kontekście przedstawionego powyżej stanu rzeczy, podkreślenia wymaga konieczność zmian systemowych w obszarze nieuregulowanej w przepisach ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich sytuacji prawnej nieletnich ciężarnych, umieszczonych w placówkach resocjalizacyjnych. Kwestia ta jest istotna przede wszystkim ze względu na konieczność zapewnienia im opieki adekwatnej do okresu ciąży (odpowiednia dieta, opieka medyczna podstawowa i specjalistyczna), a także właściwego wsparcia psychologicznego i socjalnego. Uwagi wymaga również to, że nieletnie, często pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych, nie mogą liczyć na pełnienie przez te rodziny funkcji rodzin zastępczych. Z uwagi na brak możliwości samodzielnego decydowania przez nieletnie o losie potomstwa, często dochodzi do rozdzielenia matki i dziecka, co nie służy interesom żadnej ze stron. W ocenie pracowników KMP, sytuacja nieletnich przebywających w placówkach resocjalizacyjnych zarówno w okresie ciąży, jak i po urodzeniu dziecka, wymaga zmian systemowych, tak aby nieletnie, a także ich macierzyństwo i rodzicielstwo faktycznie pozostawało pod opieką i ochroną Rzeczypospolitej Polskiej.

W przypadku zaistnienia podejrzenia spożywania alkoholu lub zażywania narkotyków przez wychowanków są oni badani przy użyciu alkometru bądź przeprowadzane są testy na zawartość narkotyków. Oświadczenia rodziców dotyczące zgody na przeprowadzanie badań zawarte są w aktach osobowych.

Przedstawiciele KMP zwracają w związku z powyższym uwagę, że ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 z późn. zm., zwanej dalej: u.p.n.) nie daje możliwości innej osobie niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim zobowiązania nieletniego do poddania się badaniu w celu ustalenia w organizmie nieletniego obecności alkoholu lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b u.p.n.). Skoro nowelizacją u.p.n. z 2011 r. nie poszerzono również w tym zakresie uprawnień pracowników MOW i MOS, to należy uznać, iż personel tych placówek nie ma prawa zobowiązania nieletniego do poddania się takim badaniom.

Nadto treść § 9 rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej

wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226), wskazuje, że w sytuacjach kryzysowych takich jak używanie przez wychowanków środków odurzających lub substancji psychotropowych, pracownicy m.in. MOW podejmują działania interwencyjne polegające na powiadomieniu rodziców i Policji. Nic zatem nie stoi na przeszkodzie, aby wykonać badanie, jeżeli jest konieczne, ale działania w tym zakresie mogą być podjęte właśnie przez Policję. Pracownicy KMP zalecają zatem opracowanie procedur zgodnych ze wskazanym rozporządzeniem oraz odstąpienie od przeprowadzania badań przez personel MOW.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zwracają uwagę na konieczność poszerzenia katalogu praw wychowanków, zawartego w § 34 ust. 1 Statutu Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego o wskazane w § 17 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631) prawo do zajęć sportowych, turystycznych, rekreacyjnych, w tym zajęć organizowanych na świeżym powietrzu w wymiarze co najmniej dwóch godzin dziennie o ile pozwalają na to warunki atmosferyczne. Przedstawiciele KMP zaznaczają, iż w świetle Reguły 81 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich [Zalecenia CM/Rec(2008)11] *wszyscy nieletni pozbawieni wolności powinni mieć możliwość regularnego ćwiczenia przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu, jeżeli pozwala na to pogoda. Podobnie Reguła 47 ONZ stanowi, że każdy nieletni powinien mieć prawo do odpowiedniej ilości czasu na codzienne, swobodne ćwiczenia na wolnym powietrzu, jeśli pozwala na to pogoda, w porze zwykle przeznaczonych na gry sportowe i wychowanie fizyczne. Na zajęcia powinno się przeznaczyć odpowiednią przestrzeń, boiska i wyposażenia.* Analiza zeszytu wyjść wychowanków doprowadziła do stwierdzenia, iż wychowankowie wychodzą na 15 – 30 minutowe spaceru, w związku z czym nawet dwukrotne korzystanie ze spaceru w ciągu dnia nie zapewnia realizacji wymienionego wyżej prawa. Mając na uwadze powyższe, pracownicy Mechanizmu zalecają personelowi Ośrodka zagwarantowanie wychowankom co najmniej dwugodzinnego pobytu na świeżym powietrzu w ciągu dnia.

6. Dyscyplinowanie

Katalog kar jest zawarty w § 38 Statutu Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego. Według tego przepisu, wychowanek może być ukarany: upomnieniem ustnym wychowawcy, udzielonym bez obecności osób trzecich; upomnieniem ustnym dyrektora, udzielonym w obecności wychowawcy patrona lub wychowawcy klasy; zawieszeniem w prawie do korzystania z atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych, wycieczek i imprez sportowych oraz o charakterze rekreacyjnym, w ramach których nie są realizowane treści programowe; pozbawieniem prawa do reprezentowania Ośrodka na zewnątrz oraz zakazem korzystania z prawa do urlopowania. Od decyzji o wymierzeniu kary przysługuje w terminie 3 dni odwołanie do dyrektora placówki.

Zgodnie z § 36 pkt 1 Statutu, wychowanek może być nagradzany: pochwałą ustną wychowawcy; pochwałą ustną wychowawcy na forum grupy; pochwałą ustną dyrektora Ośrodka; pochwałą wobec całej społeczności Ośrodka z jednoczesnym wpisaniem do dokumentacji wychowanka; listem pochwalnym do rodziców (opiekunów); udzieleniem wydłużonego urlopu do domu rodzinnego; nagrodą rzeczową; wpisem do kroniki Ośrodka; wnioskiem do sądu o zwolnienie z Ośrodka. Nagrody i wyróżnienia przyznawane są za rzetelną naukę i pracę na rzecz Ośrodka i środowiska, wzorową postawę, wybitne osiągnięcia, wrażliwość na krzywdę i pomoc potrzebującym oraz dzielność i odwagę.

W myśl obowiązującego w placówce „Programu 24 godziny (zasady oceniania)”, w Ośrodku obowiązuje sześciostopniowa skala ocen z zachowania (oceny: naganna, nieodpowiednia, poprawna, dobra, bardzo dobra, wzorowa). O ocenie decydują zespoły wychowawcze grup, biorąc pod uwagę wszelkie aspekty zachowania wychowanka w Ośrodku oraz w szkole. Uzyskane przez wychowanka małe punkty przeliczane są na oceny, a te z kolei na punkty duże. Suma dużych punktów uzyskanych w ciągu miesiąca podzielona przez liczbę tygodni daje ocenę miesięczną. Każda pozytywna ocena miesięczna skutkuje przydzieleniem odpowiednich przywilejów, szczegółowo określonych w regulaminie (przykładowo: wyjścia do pracy społecznie – użytecznej, możliwość wyjazdów na urlopy okolicznościowe w dni wolne od nauki, korzystanie z mp3, możliwość dodatkowego korzystania z komputera i Internetu,

odwiedziny u kolegów z innych grup, korzystanie z własnego telefonu komórkowego). Przysługują one wychowankowi aż do otrzymania kolejnej oceny miesięcznej. Popętnienie przewinienia skutkującego oceną miesięczną naganną (spożycie alkoholu, wymuszenia, pobicia, ucieczki i długotrwałe niepowroty, przemoc seksualna, posiadanie i używanie bądź rozprowadzanie narkotyków) odbiera wychowankowi przywileje na okres do 4 tygodni.

Analiza postanowień przedstawionego wyżej programu pozwala wysnuć wniosek, że odwiedziny u kolegów z innych grup traktowane są jako przywilej, a nie jako bieżąca praktyka. W opinii przedstawicieli KMP, zakaz swobodnego poruszania się po placówce jest niezrozumiały oraz pozbawiony cech legalizmu prawnego i pedagogicznego. Ograniczenie wolności poruszania się po budynku stoi w sprzeczności z charakterem MOW, który z założenia jest placówką otwartą. W rozwiązaniach prawnych dotyczących funkcjonowania MOW nie istnieją regulacje umożliwiające wprowadzanie tego typu ograniczeń. Fakt przestrzennej izolacji w ramach pomieszczeń jednej grupy wychowawczej nasuwa skojarzenia z systemem penitencjarnym. Mając na uwadze, że istotą resocjalizacji nieletnich jest umożliwianie im jak najszerszych kontaktów rówieśniczych, które należy odpowiednio kształtować metodycznie, przedstawiciele KMP przypominają, iż zgodnie z treścią art. 16 ust. 1 Konwencji o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.), żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację.

W trakcie przeprowadzonych rozmów, wychowankowie zwrócili uwagę pracowników KMP na występowanie przypadków odpowiedzialności zbiorowej (przykładowo: w razie niewłaściwego zachowania jednego z wychowanków cała grupa wychowawcza otrzymuje zakaz korzystania z komputerów lub zakaz wyjść na świeże powietrze). Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji, zwracając uwagę na fakt, iż opisana sytuacja stoi w sprzeczności z Regułami ONZ (Rezolucja 45/113), a konkretnie z Regułą 67 (*Sankcje zbiorowe mają być zakazane*) oraz z Regułą 70 (*Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów*) i zalecają zaprzestanie

stosowania odpowiedzialności zbiorowej w stosunku do wychowanków. Podkreślenia w tym miejscu wymaga także to, iż w wykazie obowiązków wychowanka określono, że wychowanek ponosi odpowiedzialność za **własne** czyny. Pracownicy KMP zalecają również rezygnację ze stosowania kary w postaci zakazu wyjść na świeże powietrze, ponownie podkreślając konieczność zapewnienia wychowankom prawa do przebywania na zewnątrz placówek, w których są umieszczeni.

Zastrzeżenia pracowników Mechanizmu wywołały również uzyskane w trakcie rozmów informacje o tym, że w ramach kar za przewinienia stosowane są dodatkowe dyżury, polegające na sprzątaniu terenu Ośrodka, podczas gdy zgodnie z Regułami ONZ (Rezolucja 45/113), praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej. Podkreślając, iż stosowanie tego typu kar może doprowadzić do wykształcenia się w świadomości młodego człowieka negatywnego nastawienia do pracy, pracownicy KMP zalecają rezygnację z ich stosowania.

7. Prawo do informacji

Bezpośrednio po przyjęciu do Ośrodka, wychowanek jest informowany o przysługujących mu prawach oraz ciążących na nim obowiązkach. Zapoznaje się z zasadami pobytu w Ośrodku oraz wykazami praw i obowiązków, co potwierdza podpisem. W trakcie przeprowadzonych rozmów jeden z wychowanków nie był jednak w stanie wymienić swoich praw, wskazując jedynie, iż w wizytowanej placówce „są wyłącznie obowiązki”. Mając to na uwadze, przedstawiciele Mechanizmu zalecają systematyczne przypominanie wychowankom o ich prawach i obowiązkach, a także zasadach pobytu w placówce.

Podczas oglądu Ośrodka, wizytujący nie zauważyli wykazu instytucji, do których wychowankowie mogą się zgłosić, gdy ich prawa nie są przestrzegane, w związku z czym przedstawiciele Mechanizmu zalecają udostępnienie nieletnim adresów Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz sądziego rodzinnego.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Odwiedziny wychowanków odbywają się w dni wolne od nauki szkolnej oraz

w pozostałe dni tygodnia po zajęciach szkolnych, po wcześniejszym uzgodnieniu z wychowawcą bezpośrednio pracującym z dzieckiem. Osobami uprawnionymi do odwiedzin są najbliżsi krewni oraz osoby niespokrewnione z dzieckiem, wskazane w formie pisemnej przez rodzica lub opiekuna prawnego. Odwiedziny członków bliskiej rodziny odbywają się w pokojach wychowanków (rodzice mogą również wyjść z wychowankami do miasta). Spotkania z pozostałymi osobami odwiedzającymi, po uzyskaniu zgody rodziców, odbywają się w świetlicy. Pracownicy KMP podkreślają, iż według Reguł ONZ (Rezolucja 45/113), odwiedziny powinny odbywać się w warunkach zapewniających poczucie prywatności i zbliżenia oraz możliwość swobodnej wymiany myśli, dlatego też pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają umożliwienie wychowankom swobodnego kontaktu w pokojach również z osobami spoza rodziny, na odwiedziny których rodzice lub przedstawiciele ustawowi wyrazili zgodę.

Dyrektor poinformowała przedstawicieli KMP o przypadku dokonanej przez nią ograniczenia uprawnienia do swobodnego kontaktu z ojcem jednego z wychowanków, ponieważ jest to osoba nieakceptująca pobytu syna w placówce, która podczas pobytu w MOW próbowała uderzyć innego z wychowanków Ośrodka. Z uwagi na konieczność uniknięcia podobnych sytuacji wprowadzono zasadę, w myśl której spotkania chłopca z ojcem odbywają się w odrębnym pomieszczeniu, w obecności psychologa.

Korespondencja wychowanków nie podlega cenzurze, jest natomiast otwierana w ich obecności w celu uniknięcia przesyłania niepożądanych przedmiotów.

Na terenie każdej z grup znajdują się aparaty telefoniczne, na które mogą dzwonić rodzice wychowanków. Rozmowy przychodzące odbywają się w dni wolne od nauki w godzinach 11:00 – 21:00, a w dni nauki szkolnej w godzinach 19:30 – 21:00. W trakcie przeprowadzania rozmowy telefonicznej wychowankowie nie są nadzorowani. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wychowanek może wykonać telefon do osób najbliższych wykorzystując telefon stacjonarny Ośrodka, po wcześniejszym uzgodnieniu z wychowawcą grupy, psychologiem, pedagogiem lub dyrekcją MOW.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Ośrodek nie zatrudnia lekarza. Na podstawie zawartej umowy usługi medyczne świadczy lekarz specjalista medycyny rodzinnej, który przyjmuje na terenie placówki w poniedziałki i piątki, a przez cały tydzień pełni dyżur telefoniczny. W razie nagłych przypadków wzywane jest pogotowie ratunkowe. Wychowankowie objęci są również badaniami profilaktycznymi.

Leki, w tym psychotropowe, przechowywane są w niedostępnych dla wychowanków miejscach i podawane przez wychowawców.

10. Oddziaływania kulturalno – oświatowe i sportowe

Wychowankowie MOW mogą korzystać z szerokiej oferty zajęć. Wymienić tutaj należy koło kulinarne „Kluska”, koło „Ekoogród”, klub filmowy „Kłaps”, koło ceramiczne, koło sportowo – turystyczne, warsztaty cyrkowe, koło wędkarskie, zespół taneczny „Ladies”, zespół chóralny „Mowes”, koło młodego naukowca. Wychowankowie redagują również gazetkę „Borowska News”.

Wśród zajęć sportowych, największą popularnością cieszą się treningi piłki nożnej, organizowane są również częste wyjścia do pobliskiego aquaparku, a w miesiącach zimowych - na lodowisko. Wychowankowie mogą korzystać z wymienionych miejsc rozrywki w zamian za drobne prace wykonywane na ich rzecz.

Wyjścia do kina lub teatru organizowane są w miarę posiadanych środków finansowych – dyrektor placówki zwróciła uwagę wizytujących na fakt, iż w chwili obecnej środki te są mocno ograniczone. Pracownicy Mechanizmu zalecają Prezydentowi Miasta Wrocławia wsparcie dyrektora placówki w przedstawionym zakresie.

Spośród imprez kulturalno – oświatowych, organizowanych dla wychowanków, wymienić należy: akcję ekologiczną „Sprzątanie Świata”, wieczory andrzejkowe, bale karnawałowe, pierwszy dzień wiosny, święto odzyskania niepodległości. Placówka organizuje również liczne konkursy, przykładowo: „Jeden z dziesięciu”, konkurs na najpiękniejszy wystrój świąteczny modułu, konkurs wiedzy o szkodliwości środków psychoaktywnych, konkurs wiedzy o ruchu drogowym, konkurs piosenek Wojtka Bellona, konkurs na najpiękniejszą ozdobę wielkanocną, konkurs wiedzy oraz na plakat

dotyczący AIDS, konkurs pieśni patriotycznej.

MOW organizuje dla wychowanków 3 – tygodniowe obozy: kajakowy, rowerowy oraz wędrowny, organizowane są również wycieczki krajoznawcze.

Wychowankowie, z którymi przeprowadzono rozmowy, w sposób zdecydowanie pozytywny ocenili ofertę kierowanych do nich zajęć, wskazując na ich dużą różnorodność.

Dyrektor placówki zwróciła uwagę przedstawicieli KMP na fakt, iż § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia listopada 2001 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz. U. Nr 135, poz. 1516), poprzez wprowadzenie wymogu każdorazowego uzyskiwania zgody opiekunów prawnych na udział w organizowanych wycieczkach ogranicza możliwości wychowawcze w stosunku do wychowanków, których opiekunowie prawni takiej zgody nie wyrażają. Przedstawiona kwestia pozostanie w sferze zainteresowań pracowników Krajowego Mechanizmu Prewencji.

11. Oddziaływania terapeutyczne

Analizowane przez wizytujących indywidualne programy terapeutyczne zawierają ocenę poszczególnych umiejętności wychowanków, program oddziaływań wychowawczych, określenie problemów w pracy z wychowankiem, osiągnięcia wychowanków, planowane cele wychowawcze. Ocena postępów wychowanków dokonywana jest co pół roku. Analiza programów nie wzbudziła zastrzeżeń wizytujących – są one prowadzone szczegółowo i dokładnie.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji pozytywnie oceniają fakt, iż placówka, korzystając ze współpracy ze Specjalistyczną Poradnią Terapeutyczną we Wrocławiu, znajdującą się w sąsiadującym z MOW budynku oraz Ośrodkiem Neuropsychiatrii „Neuromed”, zapewnia wychowankom kompleksową opiekę psychiatryczną i psychologiczną. Każdy nowy wychowanek jest badany przez psychiatrę, który jest również dostępny raz w tygodniu, a także każdorazowo w przypadku nagłych zdarzeń.

12. Prawo do edukacji

W placówce funkcjonuje szkoła podstawowa oraz gimnazjum. Szkoły realizują proces kształcenia zgodnie z zasadami nauczania resocjalizacyjnego. Po zajęciach lekcyjnych wychowankowie mają przeznaczony czas na odrabianie lekcji - odbywa się ono w grupowych świetlicach.

Podział na klasy odpowiada podziałowi na grupy wychowawcze. Uczniowie mają możliwość ukończenia szkoły mimo osiągnięcia pełnoletniości w trakcie roku szkolnego. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji ocenili ten fakt pozytywnie, gdyż zgodnie z Regułami ONZ (Rezolucja 45/113), *nieletniemu w wieku wykraczającym poza granice obowiązku szkolnego należy, jeżeli sobie tego życzy, pozwalać na kontynuowanie nauki, a innych w tym wieku — zachęcać, aby to czynili(...), (Reguła 39).*

Dyrektor MOW zwróciła uwagę wizytujących na problem obowiązku samodzielnego uzyskiwania przez placówkę orzeczenia o konieczności kształcenia wychowanka w szkole specjalnej w sytuacji gdy nowoprzybyły nieletni takiego orzeczenia nie posiada.

13. Prawo do praktyk religijnych

W lekcjach religii, prowadzonych przez katechetkę, uczestniczą wychowankowie, których rodzice wyrazili na to zgodę w formie pisemnego oświadczenia. W niedziele i święta wychowankowie, wyrażający taką wolę, wychodzą pod opieką wychowawcy do kościoła na msze święte.

Według informacji uzyskanych od dyrektora placówki, wśród wychowanków brak jest przedstawicieli innych niż rzymskokatolickie wyznań.

14. Dobre praktyki

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji pozytywnie oceniają powierzenie jednemu z wychowawców funkcji Rzecznika Praw Dziecka. Zgodnie z § 39 „Statutu Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Zespole Placówek Oświatowych nr 3 we Wrocławiu”, do zadań rzecznika należy ochrona praw wychowanka do: nauki i resocjalizacji, opieki zdrowotnej, kontaktów z rodziną lub opiekunem prawnym,

ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem, zabezpieczeniem podstawowych warunków bytowych, a także rozstrzygnięcie ewentualnych sporów wychowanka z personelem Ośrodka. Rzecznik Praw Dziecka poinformował wizytujących, iż głównymi problemami, z którymi zwracają się do niego wychowankowie, są niesprawiedliwe, ich zdaniem, oceny z zachowania – pełni on w tym przypadku rolę mediatora między wychowankami a personelem.

Pracownicy Mechanizmu pragną dodatkowo podkreślić pozytywne wrażenie, które wywarł indywidualny wystrój wnętrz pokoi wychowanków, a także fakt zapewnienia wychowankom badań psychiatrycznych po przyjęciu do placówki.

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego we Wrocławiu:

- 1.1 wyeliminowanie przypadków stosowania odpowiedzialności zbiorowej oraz kar pozaregulaminowych w stosunku do wychowanków oraz rezygnację ze stosowania kar w postaci zakazu przebywania na świeżym powietrzu;
- 1.2 zaprzestanie umieszczania na tablicach ogłoszeń w świetlicach dokumentów wymienionych w punkcie 4, a także zaprzestanie umieszczania w tych miejscach informacji o ukaraniu poszczególnych wychowanków;
- 1.3 opracowanie procedur zgodnych z rozporządzeniem Ministra Edukacji i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem (Dz. U. z 2003 r. Nr 26, poz. 226) oraz odstąpienie od przeprowadzania badań wychowanków alkomatem i przy pomocy narkotestów przez personel MOW;
- 1.4 umożliwienie wychowankom swobodnego przemieszczania się między pomieszczeniami poszczególnych grup wychowawczych;
- 1.5 remont łazienek przeznaczonych do użytku grup 1, 4 i 7;
- 1.6 utworzenie dodatkowego etatu wychowawcy sprawującego opiekę nad

wychowankami w porze nocnej;

1.7 zapewnienie wychowankom co najmniej dwóch godzin pobytu na świeżym powietrzu w ciągu dnia (w razie sprzyjających warunkach atmosferycznych);

1.8 systematyczne przeprowadzanie zajęć dotyczących praw i obowiązków wychowanków;

1.9 wywieszenie na tablicach informacyjnych adresów organów ochrony prawnej: Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz sądu rejonowego.

2. Prezydentowi Miasta Wrocław:

2.1 Wsparcie dyrektora placówki w realizacji zaleceń wymagających nakładów finansowych.